

УДК 338.48

Маховка В.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та адміністрування
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Гук Н.Б.
студентка
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

ЗАСАДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ

BASED MANAGEMENT OF ENTERPRISE ACTIVITY IN THE FIELD OF AGRICULTURE (GREEN) TOURISM

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості здійснення менеджменту підприємницької діяльності у сфері сільського (зеленого) та агротуризму. На основі праць вітчизняних та зарубіжних авторів уточнено поняття «менеджмент» та «управління». Наголошено на важливості використання SWOT-аналізу, що є актуальним під час створення бізнес-ідеї в процесі узагальнення та обробки інформації щодо потенціалу сільського (зеленого) туризму.

Ключові слова: управління, менеджмент, агротуризм, сільський (зелений) туризм, підприємницька діяльність, SWOT-аналіз, бізнес-ідея.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности осуществления менеджмента предпринимательской деятельности в сфере сельского (зеленого) и агротуризма. На основе трудов отечественных и зарубежных авторов уточнены понятия «менеджмент» и «управление». Подчеркнута важность использования SWOT-анализа, что является актуальным при создании бизнес-идеи в процессе обобщения и обработки информации о потенциале сельского (зеленого) туризма.

Ключевые слова: управление, менеджмент, агротуризм, сельский (зеленый) туризм, предпринимательская деятельность, SWOT-анализ, бизнес-идея.

ANNOTATION

The article deals with the peculiarities of the management of entrepreneurial activity in the field of rural (green) and agrotourism. On the basis of the works of domestic and foreign authors, the notion of the term «management» is clarified. The importance of using the method of SWOT-analysis is emphasized, which is relevant when creating business ideas in the process of generalization and processing of information on the potential of rural (green) tourism.

Keywords: management, management, agrotourism, rural (green) tourism, entrepreneurial activity, SWOT-analysis, business idea.

Постановка проблеми. Сьогодні людство зіткнулося з низкою проблем: ресурсною, економічною, фінансовою, екологічною, соціальною та морально-етичною кризою. Вичерпність природних ресурсів, погіршення екології як у регіонах, так і у світі загалом призводять до зростання попиту на екологічно чистий продукт. Позитивним показником розвитку сільського зеленого туризму є те, що ми маємо можливість отримати продукт, який не зазнав техногенного впливу, що призводить до стимулу місцевих жителів зберегти ресурсний потенціал своєї території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розроблення теоретичних та практичних про-

BLEM розвитку сільського зеленого туризму займалися багато вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: М. Джевецький, Я. Вербке, М. Дембневський, А. Каннон, Н. Ротте, В. Мідлетон. Дослідження створення агротуризму, класифікація, підходи та принципи функціонування підприємств у галузі сільського зеленого туризму можна знайти в працях українських науковців: Ю.В. Зінько, М.М. Костриці, В.І. Бірковича, В.Ф. Киф'яка, Т.І. Ткаченка, В.П. Васильєва, Х.Й. Роглева, Л.І. Тебляшкіної, Г.І. Михайліченка, О.Ю. Дмитрука, О.М. Капітанця, Т.Ю. Лужанської, М.Й. Рутинського, О.О. Любіцевої, С.С. Махлинця та ін.

Виділення невирішених раніше загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість учених, які працювали над дослідженням процесу управління підприємницькою діяльністю у сфері сільського зеленого туризму, сьогодні й досі існують актуальні питання в цій галузі. На даному етапі розвитку важливим залишається дослідження засад менеджменту у сфері сільського туризму для збалансованості її розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні поняття «менеджмент» у сфері сільського туризму, «управління» підприємницької діяльності, а також визначенні його ролі у забезпеченні сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги із сільського туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Менеджмент включає в себе методи, принципи, засоби, функції та форми управління організацією, управління персоналом, установи, що забезпечують реалізацію стратегічних планів, досягнення ефективності виробництва та збільшення прибутку [1]. Термін «управління» як економічна категорія являє собою форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, щоб зберегти її стійкість або перевести в інший стан відповідно до поставлених завдань.

Поняття «управління» складається із суб'єкта та об'єкта. Об'єкт управління – це підсистема, якою управляють. Сюди входять підприємства, організації, фактори та засоби виробництва,

елементи соціальної сфери, на яких спрямована економічна діяльність, що являють собою економічні відносини та інтереси. Суб'єкт управління – це підсистема яка управляє, вона включає апарат управління, осіб, які здійснюють економічну, господарську діяльність, а також компанії, фірми, підприємства, держава, міжнародні установи та ін. Суб'єкт та об'єкт управління є взаємопов'язаними складниками [2].

Управління підприємством забезпечує раціональний розподіл ресурсів та користь під час реалізації, що приносить прибуток, що, своєю чергою, сприяє розвитку інфраструктури. Керівництво сільськогосподарського підприємства у сфері зеленого туризму вимагає певних підходів, якими володіє даний вид туристичних послуг. Управління підприємством, що спеціалізуються на наданнях послуг у сфері сільського зеленого туризму, має свої властивості у сфері економіки і правового регулювання підприємницької діяльності, що вкрай відрізняється своєю організаційною структурою від інших галузей характерною формою забезпечення атракції.

Головним завданням підприємця у сфері сільського зеленого туризму є виявлення загальних тенденцій і закономірностей ведення бізнесу, а також пошук специфічних особливостей, за допомогою яких функціонує механізм діяльності підприємства. Господарі агросадіб та агроосель, щоб забезпечити високу ефективність роботи, стати конкурентоспроможними та закріпити своє положення на ринку, повинні сформулювати відповідну систему управління, поєднуючи сільськогосподарське виробництво з наданням програмного обслуговування для туристів [4].

Завдання менеджменту у сфері сільського (зеленого) туризму полягає у виявленні факторів, що впливають на сприятливе функціонування агроосель сільських районів, серед них можна виділити такі: вивчення потреб та попиту на дані туристичні послуги, організація системи співпраці туристичних підприємств, що зумовило створення «трудових спілок» між суб'єктами господарювання у сфері сільського туризму та їхніх суміжних галузей, результатом якого є створення кластерів, збут турпослуг, надання сільськогосподарських туристичних послуг високого рівня, пошук і приваблення клієнтів, формування атракцій з урахуванням туристичного потенціалу місцевості та забезпечення маркетингової діяльності.

Мета менеджменту у сфері сільського зеленого туризму – це намагання забезпечити сталий розвиток даного бізнесу шляхом реалізації потенціалу місцевої культури та навколишнього середовища через створення конкурентоспроможних споживчих благ та послуг, які будуть відповідного рівня якості.

Туризм має безліч функцій, але основною є забезпечення трудової зайнятості сільського населення у даній галузі, особливо для тих, хто проживає у демо- чи агродепресивних та економічно відсталих територіях.

Робота в агротуристичному бізнесі вимагає своєрідних умінь та навиків, а також високої кваліфікації. У цій сфері потрібно володіти знаннями щодо особливості ведення сільського господарства, раціонального використання ресурсів та при цьому збереження унікальності місцевості тощо. Місцеві жителі повинні знати теоретичні навички екскурсовода-провідника та володіти майстерністю промислів, які притаманні тій чи іншій місцевості. Головною проблемою є вміння відокремлювати традиційне ведення домашнього господарства від тих послуг, які надаються туристам, що, своєю чергою, може сприяти диверсифікації доходів сільського підприємця.

Можна виділити такі види фірм у галузі сільського зеленого туризму:

- підприємство, що діє як окрема цілісна туристична фірма, яка надає специфічні послуги, властиві сільському зеленому туризмі, які формують програми відпочинку для споживачів (ферми з екзотичними тваринами, агроферми та агрооселі і т. п.);

- сільські садиби, власники яких займаються виключно для себе сільськогосподарським виробництвом, але можуть прийняти у власній оселі туристів, надавши їм послуги харчування та тимчасового розміщення й можливість прийняти участь у домашньому господарстві, а також ознайомитися з місцевою культурою, традиціями та навколишнім середовищем.

У сільському (зеленому) туризмі потрібно розрізняти господарські підприємства, що зорієнтовані на туристичні послуги та звичайні сільські поселення, оскільки не всі жителі даної території можуть надати відповідні умови відвідувачам. Однак проявити доброзичливість та гостинність, приймаючи гостей на сезон, можливо кожному. Але не потрібно забувати про забезпечення надання якісних турпослуг у галузі сільського (зеленого) туризму.

Сільський (зелений) туризм спонукає місцеві громади до створення та відбудови регіональних історичних пам'яток та етнічної культури для поліпшення туристичних послуг і збільшення потоку відвідувачів. Завдяки цьому поліпшаться інфраструктура села, трудомісткість та відродиться нетрадиційне виробництво сільського господарства.

Суб'єктом туристичної діяльності у сільській місцевості є родина. Разом вони надають такі послуги відпочинку, як проживання, харчування органічними продуктами, організують дозвілля та ін. Можна сказати, що родина виступає ніби в ролі туроператора, оскільки створює власний туристичний продукт. Щоб зацікавити потенційних клієнтів, потрібно забезпечити їм змістовний відпочинок. Господар повинен бути готовий розповісти про історію свого села, традиції та звичаї місцевості, показати визначні пам'ятки, провести оглядову екскурсію територією, ознайомити з веденням домогосподарства, видати необхідний інвентар та ін. Але до хазяїв також

виставляються й додаткові умови: володіння бухгалтерською справою, бути краєзнавцями, вміти надати першу медичну допомогу [5].

Для того щоб розвивати дану галузь, потрібно налагодити діалог і партнерство між спілками власників та громадськими інститутами, адже туристичні підприємства самостійно не зможуть вирішити питання нагромадження достатніх інвестиційних ресурсів для повноцінної реалізації і розвитку туристичного потенціалу краю. Цим питанням повинні займатися регіональні органи управління. Їх головний обов'язок полягає у розвитку галузі через залучення іноземних та вітчизняних інвестицій, щоб створити сучасну інфраструктуру індустрії відпочинку.

Основними проблемами, що утруднюють ведення ефективного підприємницького бізнесу, є: сезонність попиту на турпослуги, відсутність професійної освіти суб'єктів підприємницької діяльності, організаційно-правова невизначеність функціонування сільського туризму, мала кількість бізнесменів із підприємницькими здібностями, нестабільна ситуація в країні, податковий тиск, що виникає на початковому етапі, недостатність фінансових ресурсів та можливостей надання кредитних позик, а також нерозвиненість інфраструктури та багато іншого.

Стратегічним пріоритетом для розвитку агротуристичного господарства є проведення SWOT-аналізу. Цей метод використовується для експертної оцінки соціально-економічної ситуації та дає змогу з'ясувати ключові напрями менеджменту в сільському зеленому туризмі. Але проблемою є те, що більшість сільських мешканців не компетентна в проведенні таких науково обґрунтованих оцінок. У їхній роботі перевагою є використання методу співставлення можливостей і загроз та отримання прибутку в процесі здійснення туристичної діяльності. Під час формування бізнес-ідеї в процесі узагальнення й обробки інформації щодо наявності агротуристичного потенціалу доцільно використовувати SWOT-аналіз. Це вимагає консультації спеціаліста, котрий володіє відповідними знаннями в галузі, що досліджується. Цей метод допомагає визначити можливості ресурсного потенціалу, сформулювати зовнішні і внутрішні чинники та знайти пріоритетні напрями для перспективного розвитку туристичного бізнесу. Аналіз допомагає подолати слабкі сторони та загрози, з одного боку, а з іншого – як використати сильні можливості. Завдяки цьому власник садиби, порівнюючи стратегії, може зробити правильний вибір та створити власні плани і концепції. Але для цього потрібні кваліфікаційно поінформовані суб'єкти господарювання [4].

Для того щоб надавати туристичні послуги у сільському (зеленому) туризмі, потрібно знайти постачальників, адже приватний господар не може забезпечити різноманітні потреби споживачів, тому виникає потреба у співпраці з торговими посередниками, фінансово-кредитними установами та супутніми обслуговуючими організаціями.

Великий потік туристів може вплинути на екосистему, спричинити ландшафтне та екологічне перенавантаження [6]. Для цього потрібно розробити відповідні запобіжні заходи, побудувати прогнози напливу відвідувачів, поліпшити законодавчу базу в туристично-рекреаційній галузі та задіяти ефективний механізм управління, залучити джерела фінансування, впроваджувати інноваційні технології, розширити надання туристичних послуг із використанням традиційних народних промислів, вирощування органічних продуктів харчування та лікувальних трав, вироблення предметів побуту з використанням місцевого орнаменту, створення екостежок, музеїв із визначними експозиціями, облаштування території пішохідними зонами та місцями паркування, забезпечити рекламною інформацією та супровід гідом-екскурсоводом.

Висновки. Туризм став невід'ємним явищем у житті людини. У світі він робить вагомий внесок у розвиток країни, постійно розвивається та вдосконалюється. Внаслідок збільшення часу для відпочинку та підвищення життєвого рівня суспільства туристська активність поступово збільшується. Ця тенденція поширюється й охоплює більший прошарок населення. Аналізуючи ситуацію в нашій країні, можна сказати, що розвиток ведення підприємницької діяльності в гостинній індустрії – це складний і трудомісткий процес, який потребує вирішень безлічі проблем. Вплив сільського (зеленого) туризму на розвиток місцевої території вимагає визначення особливої оцінки та підходів до дослідження проблеми, оскільки кожний регіон має свої характерні відмінні культурні ознаки та ведення домогосподарства, що, своєю чергою, сприяє підтримці малого та середнього бізнесу. Вибраний науковий підхід у сільській місцевості дає змогу ефективно використовувати природні ресурси, збільшити коефіцієнт віддачі з реалізації вироблення продукції сільського господарства, поліпшити туристичну інфраструктуру. Все це стане базовою основою стабільності економічного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studentbooks.com.ua/content/view/36/39/>.
2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 3 / С.В. Мочерний. – К. : Академія, 2002. – 952 с.
3. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 2 / С.В. Мочерний. – К. : Академія, 2001. – 848 с.
4. Мельниченко С.В. Особливості функціонування інформаційного ринку в туризмі / С.В. Мельниченко // Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону : XVI міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 трав. 2007 р.). – Чернівці, 2007. – С. 287–290.
5. Лужанська Т.Ю. Сільський туризм : історія, сьогодення та перспективи : [навч. посіб.] / Т.Ю. Лужанська, С.С. Махлинець, Л.І. Тебляшкіна ; за ред. д.г.н., проф. І.М. Волошина. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.
6. Мольчак Я.О. Річки Волині / Я.О. Мольчак, Р.В. Мікас. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 176 с.